

Aleksander Sztejnberg

Emerytowany profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Opolskiego w Opolu

Tadeusz Leszek Jasiński

*Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku,
Wydział Wychowania Fizycznego*

Ocena dystansu społecznego wobec przejawów dyskryminacji w deklaracjach studentów

ABSTRAKT: W pracy zaprezentowano wyniki z badania, którego celem była ocena dystansu społecznego wobec przejawów dyskryminacji w deklaracjach studentów I i II roku kierunku Wychowania Fizycznego (studia licencjackie). Do realizacji tego celu wykorzystano polską wersję kwestionariusza „Dystans społeczny – DS”, opracowanego na podstawie oryginalnej skali dystansu społecznego Bogardusa. Okazało się, że badani studenci najmniejszy dystans społeczny deklarowali wobec katolików ($M = 2,03$, $SD = 1,76$ – kategoria „wyznawcy religii”), a największy wobec Romów (Cyganów) ($M = 5,36$, $SD = 1,99$ – kategoria „osoby z określonej grupy etnicznej i regionalnej”). Różnica pomiędzy średnimi ocen dystansu społecznego deklarowanymi wobec gejów przez badanych zróżnicowanych ze względu na płeć okazała się istotna statystycznie na poziomie $p < 0,05$. Średnia ocena dystansu społecznego w deklaracjach studentów okazała się wyższa od średniej oceny dystansu społecznego deklarowanego przez studentki.

SŁOWA KLUCZOWE: dystans społeczny, pomiar, kwestionariusz „Dystans społeczny – DS”, opinie studentów, studenci Wychowania Fizycznego.

	Aleksander Szejnberg Emerytowany prof. nadzwyczajny Uniwersytetu Opolskiego a.szejnberg@uni.opole.pl
Kontakt:	Tadeusz Leszek Jasiński Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, Wydział Wychowania Fizycznego tlj.jasinski@gmail.pl
Jak cytować:	Szejnberg, A., Jasiński, T. L. (2015). Ocena dystansu społecznego wobec przejawów dyskryminacji w deklaracjach studentów. <i>Forum Oświatowe</i> , 27(1), 103–118. Pobrane z: http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/357
How to cite:	Szejnberg, A., & Jasiński, T. L. (2015). Ocena dystansu społecznego wobec przejawów dyskryminacji w deklaracjach studentów. <i>Forum Oświatowe</i> , 27(1), 103–118. Retrieved from http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/357

WPROWADZENIE

Koncepcja dystansu społecznego została opracowana przez socjologa amerykańskiego Roberta Ezra Parka w pierwszej połowie lat 30. XX w. Koncepcja ta zakłada, że „istnieją miary i stopnie rozumienia oraz bliskości, którymi zazwyczaj opisują relacje personalne i społeczne” (Park, 1924, s. 339; por. Błuszkowski, 2003, s. 28; Bodziały, 2012; Bogardus, 1925a). Niezwykle jasno założenia koncepcji Parka w literaturze polskojęzycznej opisał Robert Szwed (2004), przyjmując, że

dystans jako zjawisko społeczne jest pewnym typem postawy, która – w odniesieniu do różnego rodzaju styczności, kontaktów i interakcji – stanowi *continuum*, rozciągające się – jak pisał Robert E. Park – „od kontaktów ścisłych, ciepłych i zażyłych, poprzez obojętność, aż do aktywnej antypatii, wrogości i potępienia na drugim jego krańcu”, stanowiąc skalę „pomiędzy intymnością, a całkowitą obcością społeczną” [...]. Przyjęcie przez jednostkę określonej postawy na tym *continuum* wskazuje na jej społeczny dystans, a więc odległość określoną w społecznej przestrzeni, a jednocześnie określa jej miejsce na skali dystansu (duży lub mały dystans) i pośrednio stanowi przesłankę do wskazania kierunku kategoryzowania przez nią rzeczywistości („inny” – „odmienny”, „obcy”, „swój”) (s. 45–46).

Koncepcja Parka stanowiła dla amerykańskiego socjologa, Emory’ego S. Bogardusa (1882–1973), podstawę teoretyczną dla opracowania skali dystansu społecznego (Bogardus, 1925a). Zawarte w niej pytania spełniają rolę wskaźników, odzwierciedlających różną wielkość dystansu społecznego (Bogardus, 1925a, 1925b, 1933; Kleg, Yamamoto, 1998; Wark, Galliher, 2007; Woosnam, Lee, 2011).

Analiza literatury polskojęzycznej wskazuje, że niewiele badań było realizowanych w szkołach wyższych z wykorzystaniem skali Bogardusa. Interesującym było

poznanie stopnia nasilenia dystansu społecznego deklarowanego przez studentów nie tylko wobec przedstawicieli grup etnicznych, regionalnych i narodowych, ale i w szerszej perspektywie.

Zatem celem podjętych badań była ocena dystansu społecznego wobec przejawów dyskryminacji w deklaracjach studentów. Słowo „dyskryminacja” oznacza nierówne traktowanie. Doświadczają jej konkretne osoby lub grupy ze względu na cechy biologiczne (swoją płć, wiek, kolor skóry, wygląd), pochodzenie narodowe lub etniczne, religię lub światopogląd (a także wyznanie lub bezwyznaniowość), stopień sprawności fizycznej, chorobę (zarówno fizyczną, jak psychiczną), orientację seksualną, niepełnosprawność, status społeczny i ekonomiczny, poglądy polityczne, styl życia, sytuację życiową (samotne rodzicielstwo, ubóstwo, bezdomność) (Rawłuszko, 2011; Winiarska, Klaus, 2011). „Dyskryminacja oznacza jakiegokolwiek zróżnicowanie, wykluczenie lub ograniczenie ze względu na wymienioną cechę lub cechy, których wynikiem jest utrudnienie lub uniemożliwienie korzystania na równi z innymi z praw, wolności i innych dóbr” (Rawłuszko, 2011, s. 8). Tak nakreślony cel pracy starano się zrealizować poprzez pozyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jak studenci oceniają dystans społeczny wobec określonego przejawu dyskryminacji?
2. Czy płć osób badanych różnicuje oceny dystansu społecznego wobec różnych przejawów dyskryminacji?

ORGANIZACJA BADAŃ

Badanie przeprowadzono w lutym 2015 roku. Objęto nim ogółem 107 osób, 78 studentów (72,90%) w wieku od 19 do 34 lat ($M = 21,81$, $SD = 2,94$) oraz 29 studentek (27,10%) w wieku od 19 do 36 lat ($M = 21,17$, $SD = 3,32$). Osoby badane studiowały na I i II roku kierunku Wychowania Fizycznego (studia licencjackie) w Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku (AWFiS) oraz w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku (SWPW).

W badaniu wykorzystano polską wersję kwestionariusza „Dystans społeczny – DS”, opracowanego na podstawie oryginalnej skali dystansu społecznego Bogardusa (1925b; Sołdatowa, Szajgierowa, 2008), zawierającą siedem pytań służących ocenie dystansu społecznego. W kwestionariuszu DS pierwsze pytanie dotyczyło możliwości małżeństwa respondenta z przedstawicielem określonej grupy osób dyskryminowanych. W drugim pytaniu osoba badana rozpatrywała możliwość bycia jego przyjacielem/przyjaciółką, w trzecim jego najbliższym sąsiadem/sąsiadką, w czwartym kolegą/koleżanką w pracy, w piątym obywatelem/obywatelką kraju respondenta, a w szóstym – gościem (turystą/ turystką) w kraju zamieszkiwania osoby badanej. Ostatnim było pytanie o uniemożliwienie wjazdu przedstawiciela grupy osób dyskryminowanych do kraju respondenta. Udzielając odpowiedzi, osoby badane wybierały stwierdzenie, które najbardziej odpowiadało dopuszczanej przez nich bliskości w stosunku do przedstawiciela określonej grupy ujętej w kwestionariuszu. Numer wybranego stwierdzenia oznaczał zarazem wartość liczbową oceny deklarowanego

dystansu społecznego (1 – minimalny, 7 – maksymalny). Średnią ocenę dystansu społecznego, przejawianego wobec osób dyskryminowanych ujętych w kwestionariuszu w deklaracjach badanych studentów, stanowiła średnia arytmetyczna odpowiedzi udzielonych przez wszystkich badanych. Im niższa była jej wartość liczbową, tym mniejszy był dystans społeczny wobec określonego przejawu dyskryminacji.

Oryginalna skala Bogardusa przechodziła wiele modyfikacji w zależności od celów stawianych przez badaczy, reprezentujących różne dyscypliny nauki. Znane są jej wersje zawierające od 3 (Bastian, Lusher, Ata, 2012) do 9 stwierdzeń (Malešević, Uzelac, 1997). Skala Bogardusa została przetłumaczona na wiele języków i z powodzeniem była wykorzystywana w różnych wersjach w badaniach dystansu społecznego, m.in. Francji, Japonii, Hiszpanii, Australii, Egipcie, Etiopii, Indiach, Izraelu, Libanie, Nowej Zelandii, Nigerii, Pakistanie, na Filipinach, na Tajwanie (Wark, Galliher, 2007), a także w Grecji (Bardis, 1961), Chorwacji (Malešević, Uzelac, 1997), Czechach (Ryšavý, 2003; Šafr, Häuberer, 2008), Niemczech (Steinbach, 2004), Bośni-Hercegowinie i Północnym Kaukazie (Bakke, Cao, O'Loughlin, Ward, 2009), oraz w Polsce (Bilewicz, Wójcik, 2009; Błuszkowski, 2003; Jasińska-Kania, 2001; Jasińska-Kania, Łodziński, 2009; Kasprzak, Walczak, 2009; Komorowska, Komorowska, 2011; Konieczna, 2001; Majda, Zalewska-Puchała, Barczyk, 2013; Sztop-Rutkowska, Kiszkiel, Mejsak, 2013; Wciórka, Wciórka, 1996; Wójcik, 2009).

W pomiarze dystansu wobec przedstawicieli różnych grup narodowych i etnicznych wykorzystuje się także techniki projekcyjne. Na przykład, w jednym z badań młodzież licealną poproszono o umieszczenie na planie pola namiotowego o wymiarach 18,5 cm x 7,5 cm sześciu namiotów, należących do Amerykanów, Arabów, Cyganów, Czechów, Hindusów i Niemców (namiot Polaków znajdował się na środku pola). Przyjęto założenie, że im większą niechęć do danej grupy będą deklarować osoby badane, tym namiot do niej należący będą umiejscawiać w większej odległości od namiotu Polaków (Górak-Sosnowska, 2008).

WYNIKI

Obliczono podstawowe miary statystyczne tendencji centralnej oraz rozrzutu wyników uzyskanych w badaniu, takie jak średnia i odchylenie standardowe. Obliczono także odsetek ogółu badanych, którzy dla każdej grupy osób dyskryminowanych ujętej w kwestionariuszu DS wybrali określone stwierdzenie, najlepiej opisujące ich odczucie oraz średnie ocen dystansu społecznego. Test *t* Studenta zastosowano dla oceny istotności statystycznej różnic średnich ocen dystansu społecznego w deklaracjach osób badanych zróżnicowanych ze względu na płeć (Freed, Ryan, Hess, 1991; Nowaczyk, 1985).

Tabela 1 zawiera odsetek ogółu badanych studentów, którzy wybierali jedno z siedmiu pytań w kwestionariuszu DS, wskazujących na stopień nasilenia dystansu społecznego oraz wartości liczbowe średnich (*M*) i odchyłeń standardowych (*SD*), uporządkowanych rosnąco, ocen dystansu społecznego deklarowanego wobec

przedstawicieli grup przyporządkowanych 17 różnym kategoriom (Bazaniak, 2009; Winiarska, Klaus, 2011).

Tabela 1

Odsetek ogółu badanych wybierających stwierdzenia 1–7 oraz średnie (M) i odchylenia standardowe (SD) ocen dystansów społecznych (N=107)

KATEGORIA	GRUPA	SKALA DYSTANSU SPOŁECZNEGO (NR STWIERDZENIA) [%]							DYSTANS SPOŁECZNY	
		1	2	3	4	5	6	7	M	SD
Wyznawcy religii	1. Katolicy	66	10	2	6	9	4	3	2,03	1,76
	2. Protestanci	19	19	9	12	22	14	5	3,54	1,96
	3. Wyznawcy prawosławia	18	20	7	16	23	14	3	3,61	1,84
	4. Buddyści	16	14	9	11	21	17	11	4,04	2,00
	5. Wyznawcy judaizmu	11	13	11	12	24	18	13	4,26	1,99
	6. Świadkowie Jehowy	4	10	9	13	26	13	26	4,81	1,87
	7. Muzułmanie ^a	6	10	2	12	14	20	36	5,23	1,91
Osoby o określonym poglądzie na świat	1. Osoby głęboko wierzące	33	22	10	10	19	5	1	2,78	1,71
	2. Bezwyznaniowcy (ateiści)	32	15	6	18	17	7	6	3,12	1,97
Osoby o określonej orientacji seksualnej	1. Lesbijki	11	22	19	12	16	9	10	3,68	1,87
	2. Geje	6	10	8	9	16	11	40	5,07	2,04
Osoby z niepełnosprawnościami	1. Niesłyszący, słabo słyszący	27	26	13	14	16	3	1	2,78	1,58
	2. Niewidomi, słabo widzący	23	26	16	13	15	4	3	2,92	1,67
	3. Z niepełnosprawnością ruchową	23	24	16	14	20	3	1	2,94	1,60
	4. Z niepełnosprawnością intelektualną	18	15	19	12	28	5	3	3,32	1,76
Osoby o określonym kolorze skóry	1. Czarnoskórzy (Murzyni)	24	25	8	10	19	8	6	3,21	1,94
	2. O kolorze skóry innym niż biały i czarny	21	25	8	8	17	13	7	3,38	2,01
Osoby chore	1. Osoby z depresją	16	11	21	13	23	10	8	3,59	1,96
	2. Osoby zarażone HIV	11	11	11	12	26	4	24	4,33	2,04
	3. Osoby chore na AIDS	10	10	11	11	27	5	25	4,43	2,02
Osoby uzależnione	1. Osoby uzależnione	11	17	4	15	23	10	20	4,27	2,06
Osoby opuszczające zakłady karne	1. Osoby opuszczające zakłady karne	10	12	15	10	29	7	17	4,14	1,98
Osoby o określonym statusie ekonomicznym	1. Bogaci	38	15	10	10	20	6	1	2,79	1,79
	2. Ubodzy	26	22	11	10	24	4	2	3,03	1,73

KATEGORIA	GRUPA	SKALA DYSTANSU SPOŁECZNEGO (NR STWIERDZENIA) [%]							DYSTANS SPOŁECZNY	
		1	2	3	4	5	6	7	M	SD
Osoby o określonym wykształceniu	1. Osoby z wykształceniem wyższym	50	18	7	8	14	1	1	2,24	1,59
	2. Osoby z wykształceniem średnim	41	23	7	12	15	2	0	2,42	1,57
	3. Osoby z wykształceniem podstawowym	33	22	11	7	21	7	0	2,78	1,75
Osoby z określonej grupy etnicznej i regionalnej	1. Górale	23	19	14	14	20	8	3	3,21	1,79
	2. Kaszubi	28	13	14	13	19	9	4	3,24	1,88
	3. Poznaniacy	25	14	16	10	18	11	5	3,30	1,95
	4. Ślązacy	23	15	17	14	17	9	5	3,32	1,86
	5. Łemkowie	22	14	14	12	17	12	8	3,56	2,01
	6. Romowie (Cyganie)	7	7	7	3	14	20	42	5,36	1,99
Osoby z określonej warstwy społecznej	1. Robotnicy	21	19	17	15	14	10	4	3,21	1,82
	2. Inteligenci	27	18	6	17	12	13	7	3,31	2,05
	3. Chłopi	17	18	12	14	15	16	8	3,67	1,97
Uchodźcy	1. Uchodźcy z Bośni i Hercegowiny	13	11	7	8	16	22	21	4,56	2,10
	2. Uchodźcy z Czeczenii	9	12	8	10	19	21	21	4,57	2,05
	3. Uchodźcy z Afganistanu	8	12	7	10	15	25	23	4,71	2,03
Narody (sąsiedzi Polaków)	1. Słowacy	16	13	10	11	17	21	11	4,09	2,03
	2. Czesi	18	11	9	8	17	26	10	4,15	2,07
	3. Niemcy	16	12	10	9	16	23	13	4,20	2,07
	4. Ukraińcy	17	11	8	7	20	23	13	4,24	2,08
	5. Białorusini	13	14	8	6	21	24	14	4,30	2,08
	6. Litwini	13	12	9	7	21	24	12	4,34	1,99
	7. Rosjanie	13	8	8	8	18	20	24	4,59	2,12
Inne narody	1. Francuzi	17	14	14	11	18	18	8	3,86	1,97
	2. Włosi	20	13	7	10	16	21	12	3,94	2,18
	3. Szwajcarzy	20	13	8	8	19	21	11	3,96	2,14
	4. Holendrzy	19	14	11	7	15	22	11	3,98	2,11
	5. Szwedzi	20	12	9	8	15	24	11	3,99	2,15
	6. Węgrzy	16	14	9	9	18	22	11	4,06	2,08
	7. Belgowie	17	13	10	7	17	23	13	4,10	2,14
	8. Austriacy	14	13	8	11	18	24	11	4,18	2,04
	9. Wietnamczycy	12	10	10	11	16	24	16	4,45	2,00
	10. Bułgarzy	12	10	7	10	17	26	17	4,47	2,09
	11. Ormianie	12	10	8	5	24	25	16	4,53	2,04
	12. Żydzi	11	9	9	7	21	18	23	4,65	2,03
	13. Turcy	10	9	4	9	21	24	23	4,78	2,02
	14. Rumuni	11	8	7	6	18	27	23	4,79	2,07

KATEGORIA	GRUPA	SKALA DYSTANSU SPOŁECZNEGO (NR STWIERDZENIA) [%]							DYSTANS SPOŁECZNY	
		1	2	3	4	5	6	7	M	SD
Osoby z wybranych grup etniczno-rasowych w USA	1. Afroamerykanie	19	14	10	8	19	19	11	3,92	2,12
	2. Biali Amerykanie	21	13	8	8	19	21	10	3,94	2,10
Ludy arabskie, ludy Azji i Afryki	1. Azjaci	17	13	8	9	14	25	14	4,17	2,16
	2. Afrykańczycy	14	10	8	5	20	27	16	4,48	2,10
	3. Arabowie ^b	7	13	7	6	14	25	27	4,90	2,02

Adnotacja.

^aMuzułmanie to wyznawcy islamu. Według danych z 2011 r., na świecie żyje około 1,57 miliarda muzułmanów. Około 500 mln z nich stanowi mniejszości religijne liczące więcej niż 10 mln osób, w takich krajach jak Indie (160 mln), Etiopia (38 mln), Rosja (26 mln), Tanzania (16 mln) i Chiny (26–130 mln). Od 4–10 mln muzułmanów żyje m.in. w takich krajach, jak USA (7 mln), Republice Wybrzeża Kości Słoniowej (7,7 mln), Tajlandii (6 mln), Ghanie (5 mln), Mozambiku (5,2 mln), Zairze (5 mln), na Filipinach (4,7 mln), w Ugandzie (4 mln) i Francji (4 mln). Mniej niż 4 miliony muzułmanów mieszka w Niemczech (2,8 mln), Beninie (2,1 mln), Kenii (2,7 mln), Malawi (2mln), Kosowie (2 mln), Sri Lance (1,7 mln), Wielkiej Brytanii (1,6 mln), Bośni (1,5 mln), Nepalu (1,2 mln), Izraelu (1,1 mln), Holandii (1 mln), Argentynie (1 mln), Bułgarii (1 mln) i w Hiszpanii (1 mln) (Hasan, 2012, s. 3).

^bArabowie stanowią znaczną część ludności Regionu arabskiego, tzw. Arabskiego Wschodu. Region ten obejmuje terytoria, zamieszkałe przez 500 mln ludzi, zajmowane przez 18 suwerennych państw oraz Autonomię Palestyńską i Saharę Zachodnią. Arabski Wschód obejmuje obszar od Zatoki Perskiej poprzez rejon Azji Południowo-Zachodniej i Północnej Afryki do wybrzeża Atlantyku. Afrykańską strefę świata arabskiego stanowią terytoria położone na zachód od Egiptu. Są to: Algieria, Tunezja, Maroko, Libia, Mauretania, a także Sudan i Egipt. Wschodnią śródziemnomorską strefę Regionu Arabskiego stanowią Syria, Liban, Jordania, Irak i Autonomia Palestyńska. Krajami arabskimi są także państwa znajdujące się na Półwyspie Arabskim. Są to Arabia Saudyjska, Bahrajn, Jemen, Kuwejt, Katar, Oman i Zjednoczone Emiraty Arabskie (Sapronowa, 2013).

Analiza danych liczbowych i procentowych zawartych w tabeli 1 wskazuje, że w kategorii „wyznawcy religii” ogół badanych studentów deklarował najmniejszy dystans społeczny ($M = 2,03$) w stosunku do katolików. Co trzecia badana osoba nie miałaby nic przeciwko temu, aby katolik był bliskim członkiem jej rodziny, a co dziesiąta nie oponowałaby, aby przedstawiciel katolików był bliskim jej przyjacielem. Natomiast najwyższą średnią ocenę dystansu społecznego ogół badanych deklarował wobec muzułmanów ($M = 5,23$). Na duży stopień uprzedzenia wobec muzułmanów wskazuje deklaracja 36% ogółu badanych studentów, iż nie chcieliby oni widzieć przedstawicieli tej grupy w Polsce. Co dwudziesty badany przyjąłby muzułmanina za bliskiego członka swojej rodziny, co dziesiąty za swojego bliskiego przyjaciela, a co pięćdziesiąty za najbliższego sąsiada.

Dla kategorii „osoby o określonym poglądzie na świat” ogół badanych studentów deklarował niższą średnią ocenę dystansu społecznego wobec osób głęboko wierzących ($M = 2,78$), aniżeli wobec ateistów ($M = 3,12$). Podobny odsetek badanych deklarował, że nie miałby nic przeciwko temu, aby osoba głęboko wierząca ($M = 33\%$) albo ateista była bliskim członkiem rodziny każdego z nich. Co dziesiąta badana

osoba widziałaby osobę głęboko wierzącą jako kolegę/koleżankę w pracy. Natomiast 6% badanych studentów deklarowało uprzedzenie wobec ateistów, wskazując, iż nie chcieliby oni ich widzieć w swoim kraju.

Dla kategorii „osoby z niepełnosprawnościami” ogół badanych studentów deklarował najmniejszy dystans społeczny ($M = 2,78$) w stosunku do osób niesłyszących i słabo słyszących. Około 27% badanych nie miałyby nic przeciwko temu, aby taka osoba była bliskim członkiem jej rodziny, a 26% nie miałyby nic przeciwko temu, aby była jej bliskim przyjacielem. Największą średnią ocenę dystansu społecznego dla tej kategorii osoby badane deklarowały wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną ($M = 3,32$). Prawie co piąty badany (19%) nie miałby nic przeciwko temu, aby taka osoba była jej najbliższym sąsiadem/sąsiadką, a 12% widziałoby taką osobę jako kolegę/koleżankę w pracy.

Dla kategorii „osoby o określonym kolorze skóry” ogół badanych deklarował mniejszą średnią ocenę dystansu społecznego wobec osób czarnoskórych ($M = 3,21$), aniżeli wobec osób o kolorze skóry innym niż biały i czarny ($M = 3,38$).

W kategorii „osoby chore” najmniejszy dystans społeczny ogół badanych deklarował dla osób z depresją ($M = 3,59$), a największy dla osób chorych na AIDS ($M = 4,43$). Co czwarty badany student wskazywał, iż nie chciałby widzieć chorych na AIDS w swoim kraju.

Średnia ocena dystansu społecznego wobec osób opuszczających zakłady karne w deklaracjach ogółu badanych wyniosła 4,14 na 7-stopniowej skali dystansu społecznego, a dla osób uzależnionych okazała się równa 4,27.

Deklarowany przez ogół studentów dystans społeczny wobec osób bogatych (kategoria „osoby o określonym statusie ekonomicznym”) okazał się równy 2,79. Wobec osób ubogich deklarowali oni dłuższy dystans społeczny ($M = 3,03$). Co dziesiąty badany nie miałby nic przeciwko temu, aby osoba biedna albo bogata była jego kolegą/koleżanką w pracy. Około 38% badanych widziałoby osobę bogatą jako bliskiego członka swojej rodziny, a 22% badanych osobę ubogą jako bliskiego przyjaciela/przyjaciółkę.

Deklarowany przez studentów dystans społeczny wobec osób z wykształceniem wyższym (kategoria „osoby o określonym wykształceniu”) okazał się najmniejszy. Świadczy o tym wartość liczbową średniej oceny dystansu społecznego ($M = 2,24$). Badani studenci w stosunku do tej grupy osób wyrażali swoje pozytywne odczucia w większym stopniu, aniżeli w stosunku do osób z wykształceniem średnim ($M = 2,42$) oraz osób z wykształceniem podstawowym ($M = 2,78$).

Dla kategorii „osoby z określonej grupy etnicznej i regionalnej” ogół badanych studentów najmniejszy dystans społeczny deklarował wobec Górali ($M = 3,21$), a największy wobec Romów (Cyganów) ($M = 5,36$). Średnia ocena dystansu społecznego przejawianego wobec Kaszubów okazała się równa 3,24, wobec Poznaniaków ($M = 3,30$), wobec Ślązaków ($M = 3,32$), a wobec Łemków ($M = 3,56$).

Analiza uzyskanych wyników dla innych kategorii osób dyskryminowanych zawartych w kwestionariuszu DS (tabelat) wskazuje, że osoby badane deklarowały najmniejszy dystans społeczny wobec robotników ($M = 3,21$). Na drugiej pozycji

w kategorii „osoby z określonej warstwy społecznej” znaleźli się inteligenci ($M = 3,31$). Największy dystans społeczny w tej grupie ogół badanych studentów deklarował wobec chłopów ($M = 3,67$). Około 17% studentów nie miałooby nic przeciwko temu, aby przedstawiciel tej grupy był bliskim członkiem rodziny, a 18% widziałooby przedstawiciela tej grupy jako bliskiego swego przyjaciela/ przyjaciółkę.

Dla kategorii „uchodźcy” średnie oceny dystansu społecznego okazały się wyższe od 4,50 na 7-stopniowej skali. Najmniejszy dystans społeczny ogół badanych studentów deklarował wobec uchodźców z Bośni i Hercegowiny ($M = 4,56$), a największy wobec uchodźców z Czeczenii ($M = 4,71$).

Dla kategorii „Narody (sąsiedzi Polaków)”, obejmującej siedem krajów, z którymi graniczy Polska (Słowacja, Czechy, Niemcy, Ukraina, Białoruś, Litwa i Rosja), średnie ocen dystansu społecznego okazały się wyższe od 4 na 7-stopniowej skali. Najmniejszy dystans społeczny ogół badanych zadeklarował wobec Słowaków ($M = 4,09$), a największy wobec Rosjan ($M = 4,59$).

W kategorii „Inne narody” najmniejszy dystans społeczny badani studenci deklarowali wobec Francuzów ($M = 3,86$), a największy wobec Rumunów ($M = 4,79$).

Dla kategorii „osoby z wybranych grup etniczno-rasowych w USA” średnia ocena dystansu społecznego deklarowanego wobec Afroamerykanów okazała się równa 3,92, a wobec Białych Amerykanów ($M = 3,94$).

W kategorii „Ludy arabskie, Ludy Azji i Afryki”, obejmującej przedstawicieli Azjatów, Afrykańczyków i Arabów, najmniejszy dystans społeczny badani studenci zadeklarowali wobec Azjatów. Średnia ocena dystansu społecznego okazała się równa 4,17. Największy dystans społeczny studenci deklarowali wobec Arabów ($M = 4,90$).

Aby pozyskać informacje o dystansach społecznych deklarowanych przez badane osoby zróżnicowane ze względu na płeć wobec przedstawicieli poszczególnych grup zawartych w kwestionariuszu DS, dokonano bardziej szczegółowych analiz. W tym celu obliczono średnie oceny dystansu społecznego deklarowane przez badanych studentów i studentki dla poszczególnych grup, a następnie oceniono istotność statystyczną różnic tych średnich. Analiza zebranych danych ujawniła, że dla tylko gejów różnica średnich ocen dystansu społecznego (studenci – $M = 5,65$; $SD = 1,67$; studentki – $M = 3,52$, $SD = 2,15$) okazała się istotna statystycznie na poziomie $p < 0,05$. Uzyskana wartość $t = 5,4093$ okazała się większą od wartości krytycznej $t_{0,05,df=120} = 1,98$ (Freed i in., 1991; Nowaczyk, 1985). Możemy zatem powiedzieć, że średnia ocena dystansu społecznego deklarowanego przez badanych studentów wobec gejów okazała się wyższa w porównaniu ze średnią oceną dystansu deklarowanego przez studentki. Natomiast różnice średnich ocen dystansów społecznych deklarowanych przez badanych studentów i studentki dla pozostałych grup osób dyskryminowanych zawartych w kwestionariuszu DS okazały się nieistotne statystycznie.

DYSKUSJA

Pomimo że problematyka dyskryminacji (nierównego traktowania) w środowisku edukacyjnym pozostaje od wielu lat obiektem zainteresowania badaczy (Gajdzica, 2007, 2011; Miłkowska, 2011; Sztejnberg, Jasiński, 2014; Vandeyar, Killen, 2006), to jednak w polskojęzycznej literaturze przedmiotu nie znaleziono prac, w których dokonywanoby oceny dystansów społecznych wobec różnych przejawów dyskryminacji w deklaracjach studentów z wykorzystaniem oryginalnej skali, opracowanej przez Emory'ego S. Bogardusa. Natomiast analiza literatury anglojęzycznej dostarcza informacji o tym, że w okresie ostatnich 90 lat wiele takich badań przeprowadzono w różnych krajach świata. Liderem w tym zakresie pozostają Stany Zjednoczone, gdzie w pierwszy pomiar dystansu społecznego deklarowanego przez amerykańskich studentów wobec różnych grup etnicznych został przeprowadzony przez Bogardusa w 1926 r. Badaniami objął 1725 studentów. W kolejnych czterech badaniach przeprowadzonych w latach 1946–1977 pomiar powtarzano i uaktualniano wartości średnich ocen dystansu społecznego. W 1946 r. w badaniach uczestniczyło 1950 studentów, w roku 1956 próba studentów liczyła 2053 osoby. W 1966 r. badaniami objęto 2605 studentów (Parrillo, Donoghue, 2005), a w 1977 r. oceny dystansu społecznego dokonano na próbie liczącej 1488 studentów (Owen, Eisner, McFaul, 1981). Skala Bogardusa po 1977 r. była wykorzystywana w badaniach jeszcze dwukrotnie. W 2001 r. uczestniczyło w badaniach 2916 studentów, z których większość stanowili studenci nauk społecznych, w tym socjologii, z 22 losowo wybranych amerykańskich college'ów i uniwersytetów (Parrillo, Donoghue, 2005). Dziesięć lat później, w 2011 r. w siódmym, licząc od 1926 r., badaniu uczestniczyło 3166 studentów college'ów (Parrillo, Donoghue, 2013). Analizy porównawcze deklarowanych przez studentów ocen dystansu społecznego wykazały m.in. że średnia ocena dystansu społecznego, przejawianego wobec Polaków jako grupy etnicznej w deklaracjach studentów amerykańskich w 1926 r., wyniosła 2,01. Czterdzieści lat później, w 1966 r., zmniejszyła się do 1,98 (zob. Sołdatowa, Szajgierowa, 2008, s.110–111). W 2001 r. średnia ocena dystansu społecznego przejawianego wobec Polaków okazała się równa 1,45 (Parrillo, Donoghue, 2005), a w 2011 r. jej wartość liczbową okazała się wyższa i wyniosła 1,64 (Parrillo, Donoghue, 2013).

Należy podkreślić, iż niezależnie od badań przeprowadzanych na szeroką skalę, wielu badaczy wykorzystywało oryginalną skalę Bogardusa w badaniach na wyższych uczelniach. Na przykład, wykorzystano ją w badaniu, w którym poszukiwano zależności pomiędzy postawami 151 studentów amerykańskich college'ów wobec studiowania języków obcych i ich postawami międzykulturowymi (Sakuragi, 2006) oraz w badaniu zależności pomiędzy stereotypami a dystansem społecznym, deklarowanym przez afrykańskich i hinduskich studentów wobec przedstawicieli różnych grup etnicznych w Republice Południowej Afryki (RPA) (Viljoen, 1974). W innym badaniu, w którym uczestniczyło 285 osób w różnym wieku, obliczono średnie ocen dystansu społecznego wobec 11 grup rasowych i etnicznych w deklaracjach Afroamerykanów, Białych – nie-Hiszpanów i Meksykanów (Randall, Delbridge, 2005). Śred-

nie ocen dystansu społecznego obliczono także w badaniu postaw 61 chińskich studentów wobec 25 grup narodowych i etnicznych (SDA) oraz w badaniu wzajemnych uprzedzeń na próbie 79 czarnoskórych studentów z prywatnego college'u w Atlancie i 178 białych studentów z trzech amerykańskich uczelni, w tym dwóch uniwersytetów i jednego college'u (Proenza, Strickland, 1965).

Rezultaty badania opisanego w niniejszej pracy ujawniły, że zastosowany kwestionariusz DS okazał się bardzo przydatnym narzędziem w ocenie dystansów społecznych. Ujęto w nim grupy osób doświadczające dyskryminacji, przyporządkowane 17 kategoriom. Okazało się, że badani studenci najmniejszy dystans społeczny deklarowali wobec katolików ($M = 2,03$, $SD = 1,76$ – kategoria „wyznawcy religii”), a największy wobec Romów (Cyganów) ($M = 5,36$, $SD = 1,99$ – kategoria „osoby z określonej grupy etnicznej i regionalnej”). Uzyskane wyniki wskazały także na duże zróżnicowanie średnich ocen dystansu społecznego wobec przedstawicieli grup osób w obrębie każdej z 17 kategorii zawartych w kwestionariuszu DS (tabela 1). Średnie ocen powyżej 4,50 na 7-stopniowej skali dystansu społecznego okazały się charakterystyczne dla Ormian, uchodźców z Bośni i Hercegowiny, Czeczenii, Rosjan, Żydów, uchodźców z Afganistanu, Turków, Rumunów, Świadców Jehowy, Arabów, gejów, muzułmanów i Romów (Cyganów). W toku badania ujawniono istotną statystycznie różnicę średnich wskaźników dystansów społecznych deklarowanych przez badanych studentów i studentki wobec gejów. Średnia ocena dystansu społecznego deklarowanego przez studentów okazała się wyższa od średniej oceny deklarowanej przez badane studentki. Niektóre z wymienionych powyżej grup osób, wobec których studenci deklarowali wysoki poziom uprzedzeń, a w szczególności wobec Romów, muzułmanów, Żydów, Świadców Jehowy i gejów, zidentyfikowano także w innych badaniach (Kasprzak, Walczak, 2009; Lambert, Ventura, Hall, Cluse-Tolar, 2006; Majda, Zalewska-Puchała, Barczyk, 2013), wskazując jednocześnie „[...] na nagłą potrzebę intensyfikacji działań edukacyjnych nakierowanych na redukcję dystansu społecznego [...]” (Kasprzak, Walczak, 2009, s. 129). Przeciwdziałaniu dyskryminacji motywowanej uprzedzeniami oraz wspieraniu równości i różnorodności w szkołach na różnych szczeblach edukacji sprzyja edukacja antydyskryminacyjna (Abramowicz, Bratkiewicz, 2011). Analiza literatury dostarcza przykładów, wskazujących m.in. na konieczność stosowania języka antydyskryminacyjnego w edukacji formalnej w Polsce (Zamojska, 2012). Eva Zamojska (2012), poddając analizie treści podręczników szkolnych, wskazuje na konieczność „promowania idei integracji wielokulturowej”, bowiem „[...] podręczniki szkolne utrwalają wizerunek Polski jako kraju etnicznie i kulturowo homogenicznego, zaś państwa polskiego jako państwa narodowego. Nie uwzględniają na ogół imigrantów jako grupy mieszkańców Polski, odnosząc się raczej do mniejszości narodowych i etnicznych aktualnych bądź historycznych” (s. 204). Przykłady nierównego traktowania uczących się w szkołach i uczelniach prezentują także Szejnberg i Jasiński (2014) w książce pt. „Szkoła przyjazna wszystkim. Edukacja zdrowotna – środowisko fizyczne – klimat społeczny”.

WNIOSKI

Analiza zebranych danych pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

1. Oceny dystansu społecznego wobec dyskryminowanych osób w deklaracjach badanych osób okazały się zróżnicowane. Najniższą ocenę na 7-stopniowej skali uzyskał dystans społeczny wobec katolików, a najwyższą – dystans wobec Romów.
2. Ponad 1/3 badanych deklarowała, że nie miałyby nic przeciwko temu, aby osoba głęboko wierząca albo ateista była bliskim członkiem rodziny każdego z nich.
3. Dla kategorii „osoby z niepełnosprawnościami” ogół badanych studentów deklarował najkrótszy dystans społeczny w stosunku do osób niesłyszących i słabo słyszących. Około 1/3 badanych nie miałyby nic przeciwko temu, aby taka osoba była bliskim członkiem jej rodziny oraz jej bliskim przyjacielem.
4. Największą średnią ocenę dystansu społecznego dla kategorii „osoby z niepełnosprawnościami” respondenci deklarowali wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną. Niemniej, prawie co piąty badany nie miałby nic przeciwko temu, aby taka osoba była jej najbliższym sąsiadem/sąsiadką, a tylko około co 10 widziałby taką osobę jako kolegę/koleżankę w pracy.
5. Ponadto, różnica średnich ocen dystansu społecznego wobec gejów w deklaracjach badanych zróżnicowanych ze względu na płeć okazała się istotna statystycznie na poziomie $p < 0,05$. Średnia ocena dystansu społecznego deklarowanego przez studentów okazała się wyższa od średniej oceny deklarowanej przez studentki.
6. Kwestionariusz DS okazał się bardzo pomocnym narzędziem w ocenie dystansu społecznego wobec przejawów dyskryminacji w deklaracjach badanych studentów.

BIBLIOGRAFIA

- Abramowicz, M., Bratkiewicz, A. (2011). Opinie nauczycieli o edukacji antydyskryminacyjnej w szkole. W: M. Abramowicz (red.), *Wielka nieobecna – o edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce: raport z badań* (s. 283–289). Warszawa: Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej. Pobrane z: http://www.tea.org.pl/userfiles/file/Wielka_nieobecna_raport.pdf
- Bilewicz, M., Wójcik, A. (2009). Antysemityzm na gruzach szteti: stosunek polskiej młodzieży do Żydów w miastach i miasteczkach południowej i wschodniej Polski. W: L. M. Nijakowski (red.), *Etniczność, pamięć, asymilacja: wokół problemów zachowania tożsamości mniejszości narodowych i etnicznych* (s. 153–167). Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. Pobrane 15 stycznia 2015, z: http://deconspirator.com/wp-content/uploads/2012/03/bilewicz_wojcik_antysemityzm_na_gruzach_szteti.pdf
- Bakke, K. M., Cao, X., O’Loughlin, J., Ward, M. D. (2009). Social distance in Bosnia-Herzegovina and the North Caucasus region of Russia: Inter and intra-ethnic

- attitudes and identities. *Nations and Nationalism*, 15(2), 227–253. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-8129.2009.00363.x>
- Bardis, P. D. (1961). Social Distance among Gymnasium Students in Southern Greece. *Sociology & Social Research*, 45(4), 430–434.
- Bastian, B., Lusher, D., Ata, A. (2012). Contact, evaluation and social distance: Differentiating majority and minority effects. *International Journal of Intercultural Relations*, 36, 100–107. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.02.005>
- Bazaniak, J. (2009). Inność obiektem tolerancji: kształtowanie postaw tolerancyjnych u dzieci w wieku wczesnoszkolnym w ich środowisku edukacyjnym. *Poznańskie Studia Teologiczne*, 23, 323–357. Pobrane z: https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/8200/1/21_Joanna_Bazaniak_Inno%C5%9B%C4%87%20obiektem%20tolerancji_323-357.pdf
- Błuszkowski, J. (2003). *Stereotypy narodowe w świadomości Polaków: studium socjologiczno-politologiczne*. Warszawa: Elipsa.
- Bodziany, M. (2012). *Komunikacja międzykulturowa w wielonarodowych jednostkach wojskowych*. Wrocław: b.w. Pobrane 20 stycznia 2015, z: <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2948/komunikacja%20mi%20C4%99dzykulturowa%20-%20ca%C5%82o%C5%9B%C4%87%20oksi%C4%85%C5%BCki.pdf?sequence=1>
- Bogardus, E. S. (1925a). Social Distance and its Origins. *Sociology and Social Research*, 9, 216–225. Pobrane 20 stycznia 2015, z: https://www.brocku.ca/MeadProject/Bogardus/Bogardus_1925b.html
- Bogardus, E. S. (1925b). Measuring Social Distance. *Journal of Applied Sociology*, 9, 299–308. Pobrane z: https://www.brocku.ca/MeadProject/Bogardus/Bogardus_1925c.html
- Bogardus, E. S. (1933). A Social Distance Scale. *Sociology and Social Research*, 17, 265–271. Pobrane z: https://www.brocku.ca/MeadProject/Bogardus/Bogardus_1933.html
- Freed, M. N., Ryan, J. M., Hess, R. K. (1991). *Handbook of Statistical Procedures and Their Computer Applications to Education and the Behavioral Sciences*. New York, NY: American Council on Education.
- Gajdzica, Z. (2007). Przestrzeń w procesie integracyjnego kształcenia uczniów niepełnosprawnych. *Szkoła Specjalna*, 5, 333–341.
- Gajdzica, Z. (2011). *Sytuacje trudne w opinii nauczycieli klas integracyjnych*. Kraków: Impuls.
- Górak-Sosnowska, K. (2008). Edukacja wielokulturowa a płeć: stosunek młodzieży licealnej do wybranych narodów. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 87–96. Pobrane z: <http://repozytorium.ukw.edu.pl/handle/item/524>
- Hasan, S. (2012). The Muslim World and Human Development: An Introduction. W: S. Hasan (red.), *The Muslim World in the 21st Century: Space, Power, and Human Development* (s. 3–21). Dordrecht: Springer Netherlands. http://dx.doi.org/10.1007/978-94-007-2633-8_1
- Jasińska-Kania, A. (red.). (2001). *Trudne sąsiedztwa: z socjologii konfliktów narodowościowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

- Jasińska-Kania, A., Łodziński, S. (2009). *Obszary i formy wykluczenia etnicznego w Polsce: mniejszości narodowe, imigranci, uchodźcy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kasprzak, T., Walczak, B. (2009). Diagnoza postaw młodzieży województwa podlaskiego wobec odmienności kulturowej: raport z badania. W: A. Jasińska-Kania, K. M. Staszyńska (red.), *Diagnoza postaw młodzieży województwa podlaskiego wobec odmienności kulturowej* (s. 51–196). Białystok: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego.
- Kleg, M., Yamamoto, K. (1998). As the World Turns: Ethno-Racial Distances after 70 Years. *The Social Science Journal*, 35(2), 183–190. [http://dx.doi.org/10.1016/S0362-3319\(98\)90038-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0362-3319(98)90038-6)
- Komorowska, A., Komorowska, S. (2011). Postawy społeczne uczniów klas gimnazjalnych w stosunku do osób niepełnosprawnych. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 2(13), 5–19.
- Konieczna, J. (2001). *Polska – Ukraina: wzajemny wizerunek: raport z badań*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych. Pobrane 22 stycznia 2015, z: <http://www.isp.org.pl/files/5655578580364032001225889489.pdf>
- Lambert, E. G., Ventura, L. A., Hall, D. E., Cluse-Tolar, T. (2006). College Students' Views on Gay and Lesbian Issues: Does Education Make a Difference? *Journal of Homosexuality*, 50(4), 1–30. http://dx.doi.org/10.1300/J082v50n04_01
- Majda, A., Zalewska-Puchała, J., Barczyk, E. (2013). Postawy studentów pielęgniarstwa wobec osób odmiennych kulturowo. *Problemy Pielęgniarstwa*, 21(3), 327–334. Pobrane z: https://journals.viamedica.pl/problemy_pielęgniarstwa/article/view/26119
- Miłkowska, G. (2011). Koordynacja działań w aspekcie wielokulturowości na rzecz poprawy bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Pedagogika*, 20, 179–189. Pobrane z: http://www.bg.ajd.czest.pl/wydawnictwo/pedagogika_20.pdf
- Malešević, S., Uzelać, G. (1997). Ethnic Distance, Power and War: The Case of Croatian Students. *Nations and Nationalism*, 3(2), 291–298. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1354-5078.1997.00291.x>
- Nowaczyk, C. (1985). *Podstawy metod statystycznych dla pedagogów*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Owen, C. A., Eisner, H. C., McFaul, T. R. (1981). A Half-Century of Social Distance Research: National Replication of the Bogardus' Studies. *Sociology and Social Research*, 66(1), 80–98.
- Park, R. E. (1924). The Concept of Social Distance As Applied to the Study of Racial Attitudes and Racial Relations. *Journal of Applied Sociology*, 8, 339–344. Pobrane z: https://www.brocku.ca/MeadProject/Park/Park_1924.html
- Parrillo, V. N., Donoghue, C. (2005). Updating the Bogardus social distance studies: a new national survey. *The Social Science Journal*, 42(2), 257–271. <http://dx.doi.org/10.1016/j.soscij.2005.03.011>

- Parrillo, V. N., Donoghue, C. (2013). The National Social Distance Study: Ten Years Later. *Sociological Forum*, 28(3), 597–614. <http://dx.doi.org/10.1111/socf.12039>
- Proenza, L., Strickland, B. R. (1965). A Study of Prejudice in Negro and White College Students. *The Journal of Social Psychology*, 67(2), 273–281. <http://dx.doi.org/10.1080/00224545.1965.9922279>
- Randall, N. H., Delbridge, S. (2005). Perceptions of Social Distance in an Ethnically Fluid Community. *Sociological Spectrum*, 25(1), 103–122. <http://dx.doi.org/10.1080/027321790505360>
- Rawłuszko, A. (red.). (2011). *Edukacja antydyskryminacyjna i jej standardy jakościowe*. Warszawa: Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej. Pobrane z: <http://tea.org.pl/userfiles/file/Edukacja%20antydyskryminacyjna%20i%20jej%20standardy%20jakosciowe.pdf>
- Ryšavý, D. (2003). Sociální distance vůči Romům: Příklad vysokoškolských studentů. *Sociologický Časopis*, 39(1), 55–77.
- Sakuragi, T. (2006). The relationship between attitudes toward language study and cross-cultural attitudes. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(1), 19–31. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.05.017>
- Sapronowa, M. A. (2013). *Arabo-musul'manskij mir. Istorija, gieografija, obszczestwo. Uczebnoje posobije*. Kazan': Kazanskij Uniwiersitet.
- Sołdatowa, G. U., Szajgierowa L. A. (2008). *Psichodijagnostika tolerantnosti licznosti*. Moskwa: Smysl.
- Steinbach, A. (2004). *Soziale Distanz: Ethnische Grenzziehung und die Eingliederung von Zuwanderern in Deutschland*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Šafr, J., Häuberer, J. (2008). Subjektivní sociální distance k profesím: existují v české společnosti subjektivní třídní hranice? *Naše Společnost*, 6(1), 28–38.
- Sztejnberg, A., Jasiński, T. L. (2014). *Szkoła przyjazna wszystkim: edukacja zdrowotna – środowisko fizyczne – klimat społeczny*. Płock: Wydawnictwo Naukowe NOVUM.
- Sztop-Rutkowska, K., Kiszkiel, Ł., Mejsak, R. (2013). Dystans społeczny jako element postawy wobec grup obcych w środowisku lokalnym na przykładzie mieszkańców Białegostoku. *Pogranicze: Studia Społeczne*, 22, 139–156.
- Szwed, R. (2004). Społeczne i przestrzenne uwarunkowania dystansu etnicznego. W: J. Wątroba (red.), *Statystyka i data mining w badaniach naukowych* (s. 45–58). Kraków: StatSoft Polska. Pobrane 9 października 2015, z: <http://www.statsoft.pl/portals/o/Downloads/Naukowe4.pdf>
- Vandeyar, S., Killen, R. (2006). Teacher-student interactions in desegregated classrooms in South Africa. *International Journal of Educational Development*, 26(4), 382–393. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijedudev.2005.09.007>
- Viljoen, H. G. (1974). Relationship between Stereotypes and Social Distance. *The Journal of Social Psychology*, 92(2), 313–314. <http://dx.doi.org/10.1080/00224545.1974.9923115>

- Wark, C., Galliher, J. F. (2007). Emory Bogardus and the Origins of the Social Distance Scale. *The American Sociologist*, 38(4), 383–395. <http://dx.doi.org/10.1007/s12108-007-9023-9>
- Wciórka, B., Wciórka, J. (1996). Choroby psychiczne – społeczny stereotyp i dystans. *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 5, 323–343. Pobrane z: <http://www.ppn.ipin.edu.pl/archiwum/1996-zeszyt-3/choroby-psychiczne-xxx-spoeczny-stereotyp-i-dystans.html>
- Winiarska, A., Klaus, W. (2011). Dyskryminacja i nierówne traktowanie jako zjawisko społeczno-kulturowe. *Studia BAS*, 2(26), 9–40. Pobrane 15 stycznia 2015, z: http://www.bezuprzedzen.org/doc/BAS_26.pdf
- Woosnam, K. M., Lee, Y. J. (2011). Applying social distance to voluntourism research. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 309–313. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2010.06.003>
- Wójcik, A. (2009). Dystans społeczny wobec mniejszości etnicznych i jego przyczyny. W: *Uprzedzenia etniczne w Polsce: raport z ogólnopolskiego sondażu Polish Prejudice Survey* (s. 22–25). Pobrane 20 stycznia 2015, z: http://cbu.psychologia.pl/uploads/aktualnosci/raport_PPS_final.pdf
- Zamojska, E. (2012). „Murzynek Bambo wiecznie żywy!”: rzeczywistość politycznej poprawności w podręcznikach szkolnych. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 53–66.

THE ASSESSMENT OF SOCIAL DISTANCE IN RELATION TO SYMPTOMS OF DISCRIMINATION IN STUDENTS' DECLARATIONS

ABSTRACT: This article presents the results of a study whose aim was the assessment of social distance in relation to symptoms of discrimination in the first and second years of Physical Education (bachelor's degree) students' declarations. To realize this aim, the authors used the Polish version of Questionnaire "Social Distance – DS," worked out on the basis of the original Bogardus social distance scale. Results showed that students declared the smallest social distance in relation to Catholics ($M = 2,03$, $SD = 1,76$ – "adherents of religions" category) and the biggest in relation to Roma people (Gypsies) ($M = 5,36$, $SD = 1,99$ – "persons from definite ethnic and regional group" category). The difference between mean ratings of social distance declared by male and female students in relation to gay men turned out to be statistically significant on level $p < 0,05$. The mean rating declared by male students turned out higher from the mean rating declared by female students.

KEYWORDS: social distance, measurement, questionnaire "Social Distance – DS," students' opinions, Physical Education students.

